

IN MEMORIAM

ПРОФЕСІОНАЛ-УКРАЇНІСТ, ЛЮДИНА, СПОВНЕНА ЗАДУШЕВНОГО ЛІРИЗМУ

In Memoriam РАЇСИ ІВАНІВНИ ТРОСТИНСЬКІЙ

Людмила Васильєва

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра слов'янської філології,
вул. Університетська, 1, кімн. 324, 79000 Львів, Україна,
тел. :+380322394770,
ел. пошта: milav2000@yahoo.com*

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2018.13.2006>

Нещодавно відійшла з земного життя фундаторка єдиних у Республіці Хорватія студій української мови та літератури (нині це кафедра україністики Філософського факультету Загребського університету) кандидат філологічних наук Раїса Іванівна Тростинська¹ – неперевершений педагог, високий професіонал, невтомний популяризатор України й українства, прекрасна колега, добра, сердечна людина, вродлива і завжди елегантна жінка.

Доля звела мене з Раїсою Іванівною доволі давно, наприкінці 90-х, під час мого першого перебування в Хорватії. З часом наші зустрічі відбувалися доволі часто, коли з 2000 р. кілька років поспіль Львівський університет приймав студентів-україністів із Загреба. Враження від спілкування з групою хорватських студентів на чолі з її керівником

---

¹ Р. І. Тростинська народилася 23 жовтня 1939 р. у с. Ковалиха на Черкащині. Любов до українського слова і культури передалися Раїсі Іванівні від її батьків, Олександри й Івана Ткачків, а також від її дядька по матері Марка Степановича Терещенка, відомого українського актора і режисера, учасника трупі «Молодий театр», очолюваної Лесею Курбасом. У родині дядька у Харкові вона провела своє дитинство і юнацькі роки. Раїса Іванівна не раз розповідала невідомі з офіційних джерел факти про культурні процеси в Україні початку ХХ ст., цікаві факти з приватного життя видатних діячів, про які вона чула на приватних зібраннях у її дядька Марка. Тому не дивно, що вихована в українському патріотичному дусі, Раїса Іванівна усе своє професійне життя пов'язала з україністикою. 1961 р. вона закінчила Харківський державний університет імені О.М. Горького за спеціальністю «Українська і російська мова та література». Після закінчення університету понад десять років Р.І. Тростинська працювала в школі вчителькою і завучем, а з 1974 р. – у своїй альма-матер, Харківському університеті, на кафедрі української мови філологічного факультету. Харківські колеги глибоко цінували і цінують її: для них вона до останнього дня її життя залишалася членом кафедри, про що свідчать сторінки кафедри і вітання з нагоди 40-річного ювілею її трудової діяльності. http://www-gazeta.univer.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=33

Раїсою Іванівною під час їх перебування у Львові та у Львівському університеті були настільки яскравими, що ми з колегою Даміром Пешордою, тодішнім лектором хорватської мови, навіть згадали про них в одному з текстів-полілогів підручника “Хорватська мова”² (щоправда в ньому Р. І. Тростинська зветься Лариса Горобець). Мої контакти з цією чудовою людиною не припинялися, востаннє мені пощастило бачити Р. І. Тростинську у жовтні 2016 на прийомі, який влаштувало посольство України в Республіці Хорватії з нагоди Дня незалежності. На превеликий жаль, невдовзі Раїси Іванівни не стало.

До Хорватії Р. І. Тростинська вперше приїхала 1978 р. як український іноземний лектор для викладання української мови на Філософський факультет Загребського університету від Харківського університету. Наступного разу вона працювала у Загребі 1983–1986 рр.³ Переїхавши на постійне проживання до Республіки Хорватії (у зв’язку з одруженням), вона продовжила роботу над заснуванням школи загребської україністики. У цьому дружині допомагав чоловік, професор-русист Міленко Попович, а також видатні хорватські науковці, зокрема, засновники лекторату української мови на філософському факультеті, русисти, академіки А. Менац⁴ та А. Флакер.

Внесок Р. І. Тростинської у філологічну науку неоціненний. Вона – автор низки праць, присвячених проблемам фонетики і фонології, морфонології, графеміки, морфології, семантики, лексики, фразеології, перекладу; посібника з хорватської мови, двох хорватсько-українських фразеологічних словників, а також учасник авторського проекту “Хорватсько-інослов’янського фразеологічного словника зіставних фразеологізмів”, Загреб, 2006 (автор та керівник проекту професор Ж. Фінк-Арсовскі).

Хоча популяризація україністики в Хорватії розпочалася з видання українсько-хорватського та хорватсько-українського словника А. Менац і А. П. Коваль (Загреб, 1979), Р. І. Тростинська її активно продовжила, уклавши тримовний фразеологічний словник (Загреб, 1985, 1993) (співавт. А. Менац), опублікувавши низку наукових контрастивних досліджень з різних галузей мовознавства (одноосібних й у співавторстві з М. Поповичем). Особливо варто відзначити її посібник із хорватсько-сербської мови для студентів (саме так тоді називалася хорватська мова) (у співавторстві з М. Поповичем та В. Калашником), 1990, який полегшив українським студентам опанування особливостей цієї мови. Р. І. Тростинська є автором 150 статей в одинадцятитомній “Хорватській енциклопедії” (1999 – 2009), присвячених українській проблематиці, зокрема письменникам, поетам, діячам культури тощо. До того ж, за її сприяння до

² Васильєва Л., Пешорда Д. Хорватська мова. Підручник. Львів : ЛНУ ім. Ів.Франка, 2007. – 312 с.

³ Першим українським лектором у Загребському університеті була професор Київського університету А. П. Коваль. Заняття з української мови проводили в подальшому викладачі Київського, Львівського, Одеського й Харківського університетів (А. Погрібний, Є. Пашенко, І. Остапик, В. Дроздовський, А. Рудницька, О. Юрченко, Р. Тростинська). Лише стосовно Р. І. Тростинської А. Менац звернулася з проханням залишити її викладачем української мови ще на два роки до міністерств в Хорватії та в Україні, оскільки вона мала великі успіхи в роботі. З того часу український лекторат став щорічним: Попович М. Загребська україністика. Викладання славістичних дисциплін в університетах Європи // Компаративні дослідження слов’янських мов і літератур. – Випуск 14. – Київ, 2011 – С.139.

⁴ Принагідно зазначимо, що А. Менац є одним з авторів «Українсько-хорватського / хорватсько-українського словника» у співавторстві з А. П. Коваль, виданого 1979 р. у Загребі. Зі слів Р. І. Тростинської нам відомо, що останніми роками вона, разом з А. Менац, працювала над новим розширеним виданням цього словника.

енциклопедії іноземних письменників і поетів (“Leksikon stranih pisaca”) 2001 увійшли відомості про 43 українських авторів (у попередньому подібному виданні представлено лише 14 видатних українців).

Із перекладів Р. І. Тростинської особливу увагу варто звернути на її переклад гімну Республіки Хорватії “Lijera naša domovina...” А. Михановича, який вона здійснила 1992 р. у співавторстві з М. Поповичем. Текст був опублікований відразу після проголошення Хорватії та України незалежними державами, їхнього взаємного визнання та встановлення дипломатичних відносин. Переклади Р. І. Тростинської до “Антології хорватської воєнної лірики” (“Antologija hrvatske ratne lirike”) (1995) свідчать про її підтримку хорватського народу у воєнному конфлікті, спричиненого югославською народною армією на території Хорватії, який розпочався 1991 р. Принагідно зазначу, що український лектор в особі Р. І. Тростинської працював у Хорватії у надскладних умовах у час, коли припинилася діяльність низки лекторатів, а велика частина іноземних лекторів виїхала з країни через воєнні дії. Саме завдяки теплій атмосфері, що панувала на заняттях з української мови, їхніми слухачами щороку було від 30 до 40 осіб, переважно найуспішніших студентів різних відділень філософського факультету. Як зазначає один із засновників загребської україністики М. Попович, “... За 33 роки існування лекторату української мови крізь нього пройшли сотні слухачів: спочатку це були студенти русистики, а з 1992 р. – полоністики, богемістики, хорватистики, англістики, германістики, романістики, загального мовознавства, загальної фонетики, археології, етнології, історії, історії мистецтв, соціології, філософії, педагогіки, психології, люди з дипломами інших факультетів, молоді викладачі- філологи, священники. Той лекторат став твердою основою для відкриття відділення української мови і літератури”⁵.

Україністика – один із найновіших напрямів студій на філософському факультеті Загребського університету. Її історія розпочалася 1997 р., спочатку це був напрям у складі відділення слов'янських мов та літератур⁶. Саме тоді на філософському факультеті в урочистій атмосфері (на зібранні були присутні поважні гості – повноважний посол України в Республіці Хорватія А. Шостак, представники Міністерства освіти і науки Хорватії, ректорату, керівництва факультету, Товариства русинів і українців та Товариства хорватсько- української дружби, журналісти, викладачі й студенти факультету) було відкрито спеціалізацію українська мова і література (завідувачем призначено проф. М. Поповича). До 2001р. україністика як складова відділення слов'янських мов і літератур не мала власної кафедри, і лише з 2001 р. вона нарешті отримала окрему кафедру.

З першого дня заснування загребської україністики Р. І. Тростинська разом із колегами вже вивчила і виховала кілька генерацій україністів, які сьогодні щиро вдячні їй за незабутні лекції, сповнені любові до всього українського, до людей взагалі та до життя зокрема. Особливо важко пережила Раїса Іванівна збройний конфлікт на теренах рідної України, тривожні вісті надходили передусім з рідного їй

⁵ Попович М. Загребська україністика. Викладання славістичних дисциплін в університетах Європи // Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. – Випуск 14. – Київ, 2011 – С.139.

⁶ Історія Загребського університету сягає 1669 р., коли в Загребі почала діяти єзуїтська академія. Як у випадку з Львівським університетом, цей рік вважають першим роком існування Загребського університету. 1874 р. у Загребі було відкрито університет нового типу, до складу якого входили богословський, юридичний і філософський (тоді він називався Mudroslovni fakultet, хорв. мовою «mudroslovje») – це філософія) факультети. Сьогодні це Філософський факультет.

Харкова, де постійно проживають її дочка й онуки⁷. Раїса Іванівна не лише була висококваліфікованим професіоналом, її знали також як людяну, товариську, скромну. Витончений інтелігент, вона невтомною духовною працею, силою людського духу плекала нове покоління. У неї було надзвичайно багато планів, оптимізму, завжди здавалося, що найголовніше в її житті – ще попереду.

Від початків свого перебування в Хорватії Р. І. Тростинська брала активну участь у житті місцевої української громади. Вона постійно залучала до цієї діяльності студентів-україністів, неодноразово виступала на вечорах, присвячених голодомору в Україні, готувала вечори до річниць видатних діячів української літератури культури, відвідувала заходи, пов'язані з українською мовою, літературою, культурою тощо. У цьому вона вбачала свій обов'язок. Не обійшла своєю увагою Р. І. Тростинська й презентації нашого “Українсько-хорватського тематичного словника”⁸, яка у жовтні 2016 р., відбулася в Загребі у бібліотеці Б. Огризовича (спонсорами цього видання стали міські голови м. Пага і м. Новалі). Примірник словника як одна з авторів подарувала Р.І. Тростинській раніше, щойно словник вийшов друком – саме їй, першій у Хорватії.

У моїх споминах та спогадах усіх друзів, колег, учнів Р. І. Тростинська назавжди залишиться зачинателькою і натхненницею хорватської україністики, і, як влучно висловилася її колишня студентка, тепер завідувач кафедри україністики Філософського факультету Загребського університету Т. Фудерер, філологом “з енциклопедичними знаннями в галузі україністики”, педагогом “від Бога, особливо з постичним світосприйняттям”, видатною українкаю, “яка живучи і працюючи в Хорватії, зробила неоціненний внесок у зміцнення міжнародного авторитету своєї Батьківщини, популяризацію її історичної спадщини і сучасних надбань, а понад усе – Людиною з великої літери”⁹.

За невтомну діяльність на викладацькій ниві, за популяризацію в Хорватії української мови, літератури і культури Р. І. Тростинська нагороджена медалями “За доблестний труд” (1970), “Ветеран труда” (1990), відзнакою “Відмінник освіти України” (2006), Почесною грамотою Верховної Ради України (2011), ювілейною медаллю “25 років незалежності України” (2016) тощо.

Тепер Р.І. Тростинська в інших світах... І всім, хто її знав, завжди буде бракувати її доброго слова, теплої посмішки, уваги та любові до оточуючих. Водночас вона назавжди залишиться з нами – у своєму мудрому слові, у своїй важливій справі. Незабутні спогади про неї збережуть у своїх серцях вдячні колеги, учні, друзі та рідні. Вічна пам'ять світлій Людині!

Л. П. Васильєва

⁷ Про це згадує в своєму матеріалі про Р. І. Тростинську Надзвичайний повноважний посол Республіки Хорватія в Україні доктор Дж. Відмарович. Принагідно зазначимо, що в цьому матеріалі він надзвичайно високо оцінює фаховість Р. І. Тростинської та її постійний внесок до зміцнення дружніх відносин між Хорватією та Україною <http://www.hkv.hr/izdvojeno/komentari/dvidmarovic/25608-d-vidmarovic-sjecanje-na-rajisu-trostinsku-1939-2017.html>.

⁸ *Васильєва Л., Сокіл Б., Ткачук О.* Українсько-хорватський тематичний словник / [укл. Л. П. Васильєва, Б. М. Сокіл, О. Б. Ткачук]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. – 353 с.

⁹ *Фудерер Т.* Раїсі Іванівні Тростинській услід // Вісник.– Грудень 2016. – С.12–13.